

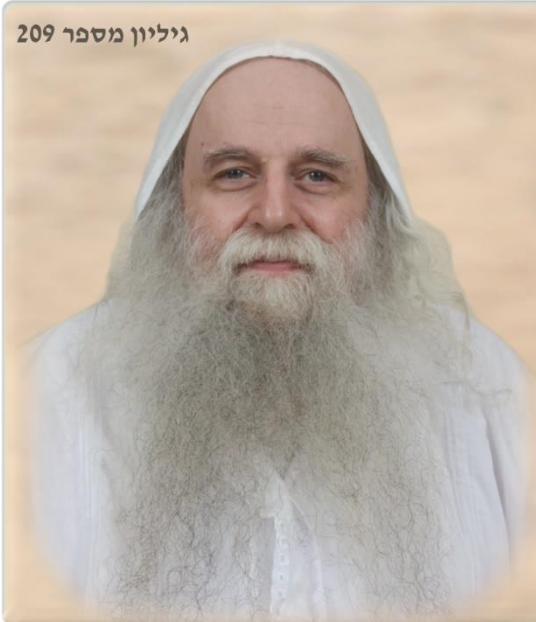

ותן חלקנו בתורתך

מאת כ"ק האדמו"ר מרחלין שליט"א

שיחת התעמקות על פי דרך עץ החיים
פרשת בלק תשפ"ד

קבלת קהל בתיאום מראש בטל' 02-6520002

www.rachlin.org.il

בהוצאת: אוריאל יעוץ ומתכונות בע"מ

יפה רום 40 ירושלים ת"ן

לקבלת הגיליון למייל: rachlin@rachlin.org.il

© כל הזכויות שמורות לכ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א

סרקו להורדה

הערה: מאמר זה הנו תמלול של שיעור בפרשת השבוע שהעביר כ"ק האדמו"ר שליט"א.
לא הוכנסו שינויים על מנת לשמר את הסגנון המקורי.

פרשת בלק תשפ"ד – הפחד מעין הרע

עושה בשביל עם ישראל. גם משה רבינו, כל מה שנתן ה' יתברך למשה רבינו זה בשביל עם ישראל. ככה זה, כי עם ישראל הוא העם היחיד שקיבל על עצמו את תורת ה', בלב שלם ובמסירות נפש, ושמר את התורה עם כל הקשיים והנפילות מאז ועד עולם. פלא פלאים. "מי כעמך ישראל". זהו.

הדבר הזה הולך ומתגלה לעיני כל האומות, בכל הדורות וגם בדור הזה, עד סוף התיקון שאז תתגלה מעלתם האמתית של עם ישראל. עכשיו אנחנו עדיין לא במעלה האמתית, אנחנו בדרך. אנחנו מתעוררים לעשות תשובה. הנה, אני דוגמא לזה. נולדתי תינוק שנשבה, בבית חילוני – וברוך ה', זכינו שה' קרב אותנו לעבודתו וזיכה אותנו במה שזיכה אותנו. אז ככה כל מי שרוצה, כל מי ששייך – הוא יחזור, יהיה צדיק וקדוש, כי ה' יתברך חושב "מחשבות לְבַלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נְדַח". אז בעצם אין תירוצים. אין תירוצים.

זה הנושא הראשון – להבין ש"יפתח בדורו כשמואל בדורו". ככה זה. שמואל היה ענק, היה נביא. יפתח לא היה במדרגתו של שמואל, אבל לפי הדור היו צריכים אותו. לכן אומר הרמח"ל הקדוש, "במקום שאין אנשים, השתדל להיות איש", תכנס אפילו במקום שהוא מעל המדרגה שלך כדי לעשות את הטוב בעיני ה', "יעת לַעֲשׂוֹת לַה' הַפְּרוּ תוֹרַתְךָ". אם בן אדם עושה לשם שמים ולא מתגאה, ה' יתברך יכול לגדל אותו מעל ומעבר לדרגתו ההתחלתית.

מי שלומד בספר 'שער הגלגולים' לרבי חיים ויטאל יכול משם להבין שלאדם מוסיפים על מה שהוא קיבל: קיבל נפש דנפש – נותנים לו רוח דנפש, נשמה דנפש, חיה דנפש, יחידה דנפש. ואז הוא מתחיל לתקן את מדרגות הרוח. ואחר כך כשהוא מסיים הוא מקבל את מדרגות הנשמה, והלאה והלאה והלאה, עד שהוא יכול להיות מושלם – מושלם כמו שבן אדם יכול להיות מושלם, מושלם רק הקדוש ברוך הוא מושלם, אנחנו בני אדם. אבל יש אפשרות להתעלות מעבר, מעל ומעבר למה שבן אדם קיבל

שבוע טוב! ערב טוב, מה שלומכם? אנחנו כאן ב'ותן חלקנו בתורתך', פרשת בלק תשפ"ד, ובשם ה' נעשה ונצליח! בדרך כלל בשביל שבן אדם ישיג רוח הקודש או נבואה או מגידים מהשמים, הוא צריך להיות קדוש, צריך לעבוד את ה', תורה ומצוות ומעשים טובים לשם שמים ולהיות זך, וזה דבר שלוקח שנים של הכנות ועבודה אמתית קשה. וכאן אנחנו רואים את בלעם הרשע, שהוא ה"לְעֹמֵת זֶה" של משה רבינו, מקבל נבואה מהשמים, דיבורים מה' יתברך – מובא אצל חכמים שהיו לו השגות גדולות מאד, אמתיות, ה' גילה לו הרבה דברים – וכל זה כשהוא היה טמא, מטמא, בהמי, רשע, בעל גאווה, בתחתית המדרגה מבחינת ההתנהגות שלו, גאותן, שונא ישראל.

אז למה הוא זכה לכל הגילויים האלה? כי יודע הקדוש ברוך הוא שלעתיד לבוא, בגאולה השלמה, עתידין האומות לטעון, 'אם היית מביא לנו נביא כמו משה רבינו, גם אנחנו היינו מקבלים את התורה!' אז מבחינת ההשגה, ה' מביא מישוהו כמו משה רבינו, אבל לא בגלל מעשיו הטובים וקדושתו העליונה, לא – אלא למרות שהיה עושה מעשי כישוף, עין הרע וכל מרעין בישין. ובכל זאת, ה' יתברך השתמש בו במקום לקלל את ישראל – לברך את ישראל. מהברכות שהוא ברך את ישראל אתה יכול להבין במה הוא רצה לקלל את ישראל.

אבל עם ישראל לא הפקר. ה' יתברך לא עוזב את עמו ולא יעזוב את עמו, ולא ישנה את עמו ולא ישנה את תורתו. כל זה נצחי. לכן, "בכל דור ודור עומדים עלינו לבלותנו" מפני עוונותינו, "והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם", ואף אחד לא הצליח ולא יצליח לחסל את עם ישראל. בלי עם ישראל העולם חוזר לתוהו ובוהו. ועם ישראל צריך לקיים את מה שקיבל על עצמו – תורה ומצוות ומעשים טובים.

אז לפעמים בגלל 'צורך גבוה' ה' יתברך כביכול מקרב מישוהו, נותן לו איזו עמדה, נותן לו איזו יכולת – כי זה צורך גבוה, אף על פי שהוא לא ממלא אחר הדרישות האמתיות של צדיק, של קדוש, של איש האלוקים. הכל ה'

לכתחילה, אם הוא עושה את העבודה לשם שמים כראוי. אז את זה חשוב מאד להבין.

עוד נקודה חשובה שצריך להבין: אין לסטרא אחרא הפרטית והכללית שום יכולת לעשות כלום אם ה' יתברך לא מסכים לזה, אם הוא לא נותן לה רשות. אין שתי רשויות. יש רק את בורא עולם. וגם היצר הכללי, השט"ן, הוא כפוף, הוא נברא כמו כל הנבראים. יש לו תפקיד. הוא לא יכול לעשות שום דבר בלי הסכמת ה' יתברך.

ואת זה רואים פה אצל בלעם, שכמה שרצה לקלל כי הוא שנא את ישראל – לא רק שהוא לא קילל, הוא ברך. כמה שהוא רצה להתגדל ולהתגאות בפני בלק ואנשיו – הוא הושפל. הוא לא היה יכול לעשות שום דבר.

זו הנקודה השניה, שאנשים לא יחשבו שהרע יכול לפעול במה שהוא. לכתחילה הרע קיבל 'תקציב מינימלי', 'כדי חיותו', והוא מתגבר רחמנא לצלן מעוונותיהם של ישראל, אם ישראל חוטאים. זאת אומרת, אנחנו חסו ושלום יכולים לתת לו 'אוכל' ולהגדיל אותו, או ההפך: או להרוג אותו כמו שעשה דוד המלך, או להפוך אותו ליצר טוב כמו שעשה אברהם אבינו. זה נושא שני שהיה חשוב לי לדבר עליו.

נושא שלישי: באים אנשים כל יום ליעוץ הרוחני שמפחדים שעושים להם עין הרע, שעושים להם כישוף, שסוגרים להם את המזל, מודאגים מאד שלא הולך להם כלום, שכל פעם שהם פוגשים את הדודה הזו או את הסבתא או את השכנה או את הגיסה אחר כך הם מרגישים רע והכל נכשל להם. זה מושרש מאד אצל הרבה נשמות. ואם תסתכל על זה, זה לא קל לחיות בתחושה הזו שאתה הפקר כביכול, כל מישהו שרוצה יעשה לך כישוף, יעשה לך עין הרע, יסגור לך את המזל. אם הוא לא מסוגל, הוא ילך לאיזו מכשפה או לאיזה מכשף והם יעשו, כמו שכאן בלק קרא לבלעם. האם נכון כל זה? האם באמת זה קיים? אז אני רוצה לדייק על פי התורה: כישוף, עין הרע, כל הדברים האלה קיימים, אבל בכל דור בהתאם לדרגת הדור.

למשל, בדורו של רבינו הבעל שם טוב הקדוש באו מעם ישראל להתלונן אצלו שיש איזה מכשף אחד שפוגע בעם ישראל. הבעל שם טוב הקדוש הכיר את המכשף ואמר: 'זה נכון, הוא מכשף גדול. אני חושש להתעסק אתו, שאם אני אתחיל להתפלל על זה, מיד הוא ירגיש'.

תראו איזו עוצמה! הבעל שם טוב, אין כמו הבעש"ט. אבל בגלל שהוא באמת היה מזיק לעם ישראל, אז הבעל שם טוב התחיל באופן מתון להתפלל עליו, עד שהוא פגש אותו פעם אחת, את המכשף, פנים אל פנים. הבעל שם טוב עלה לכיוון ההר, וההוא ירד מההר. היה מה שהיה, כיוון מה שכיוון – והמכשף ניזוק. היה מין איזה 'דו קרב' ביניהם, רוחני. והוא לא חיסל את המכשף, אבל הוא גורש מהכפר בבושת פנים ובציוד מרופט. ונגמר הסיפור.

זה מובא בספר הקדוש 'שבחי הבעל שם טוב'. אומרים שמה שאם זה היה הפוך, אז היתה סכנה לבעש"ט, זאת אומרת, אם הבעל שם טוב היה בירידה מההר. אז רואים שהכל בהשגחה פרטית.

אז האם זה קיים? הנה, כן, זה קיים. אבל זה בהתאם לדור: אם יש בדור מסוים מישהו גדול כמו הבעל שם טוב, ה'לְעִמֶת זְהוּ' גם גדול, ה'לְעִמֶת זְהוּ' הוא איזה מכשף, איזה רשע. מבינים? אנחנו בדור נמוך כל כך, למטה כל כך, הכי

למטה שהיה אי פעם כי אנחנו בסוף התיקון. ולצערנו, יכולים להיות אנשים שעושים כישוף, שעושים עין הרע, שעושים כל מיני דברים, הן בעם ישראל הן באומות, וזה יכול להזיק.

באיזו דרגה זה יכול להזיק? – בדרגה של הדור, רבותי. זה לא בדרגה של בלעם ובלק. לא. בדרגה של... תסתכלו על מצבנו בצד הקדושה – תבינו מה יכול להיות בצד הטומאה...

ולא רק זה, יכול להיות שאם יש בדור קדוש עליון, אז יש איזה סטרא אחרא אחד חזק – אבל הוא לא יתעסק כל כך עם האנשים הפשוטים. הוא רוצה יותר להתעסק עם הקדוש העליון, כי הוא ה'לְעִמֶת זְהוּ' שלו, הוא ה'מתחרה' שלו. האנשים הקטנים יותר עסוקים בדברים קטנים יותר. אז מה עושים? קודם כל, כל מי שמפחד שיתפלל לה'. 'אין עוד מִלְבָּדוֹ' יתברך. 'הצילני נא!' להתפלל, 'אבא, תעזור לי. אני מפחד'. בסדר? להפוך את הפחד לתפילה וליראת שמים.

שנים, להזהר. למשל, מעין הרע איך אפשר להזהר? לא להתפאר, לא לספר את הדברים הטובים שקורים לך. אם הרווחת עכשיו פתאום הרבה כסף, אל תלך לספר 'וואי, איזה יופי, הרווחתי'. לא. 'מה נשמע? איך הפרנסה?' – 'ברוך ה'!', ככה. לא לעשות 'רעש וצלצולים' בשום תחום. ככל שהרעש וצלצולים גדול יותר, זה 'מושך עיניים', כמו שאומרים, זה מושך יותר אש. זה עדיין לא חייב לעשות עין הרע, אבל זה יכול. אז להיות אדם צנוע זה תמיד טוב.

וגם, מי שמפחד מעין הרע שגייד: "בְּפֶתַח יוֹסֵף בֵּן פְּרֹת עֲלִי עֵינַי", אנו מזרעו של יוסף הצדיק שאין שולטת בהם עין הרע. אז ישאל אותי השואל, 'מי אמר שאנחנו מזרעו של יוסף דוקא? אולי אנחנו מזרעו של יעקב?' על זה כתוב 'ב'שער הגלגולים' שיוסף הוא היסוד הכללי, וכל הנשמות עוברות דרך היסוד, ולכן כולם קשורים ליוסף הצדיק, כל עם ישראל קשור ליוסף הצדיק, זכותו יגן עלינו.

הדרך שלנו היא לא לפחד כל כך מעין הרע ומכישופים ומדברים שכאלה, אלא – יראת שמים! ואם באים על האדם יסורים, יפשפש במעשיו קודם כל, כמו שכתוב בגמרא: "פִּשְׁפֹּשׁ וְלֹא מִצָּא, יִתְּלָהּ בְּבִיטוּל תּוֹרָה" – שיחפש מה הסיבה לזה שבאים היסורים. 'אבא תעזור לי. שלח לי פרנסה, תשלח לי רפואה', ולעשות תשובה: תשובה שלמה, תשובה לשם שמים, תשובת כל העולמות כולם, תשובה – תשוב ה"א. זה מה שצריך לעשות, שיפשפש האדם במעשיו עד שימצא מה עשה, מה אמר, מה חשב, אילו דברים לא טובים, שגורמים לו את הצרה הזו.

לפעמים נגזר על בן אדם יסורים – אם הוא צדיק קדוש, זה כדי לכפר על הדור. ואם הוא אדם פשוט, אולי הוא משלם על איזה גלגול קודם, אם הוא כבר מושלם פה. לא להתלונן. לבקש עזרה, להגיד, 'כואב לי, אבא' – זה כן. 'יקשה לי' – כן. לבוא בתלונות? – לא. אוי ואבוי. אנחנו מתפללים כעני בפתח, מבקשים רחמי שמים שה' ישלח לנו ישועה מאוצר מתנת חנם, שיעזור לנו לראות מה עלינו לתקן – זה דבר חשוב, מה אני יכול לשנות באופן מעשי.

יש אנשים שחושבים שבגלל שעושים להם עין הרע הם לא מתחננים, או אין להם פרנסה. אולי הוא עצלן? אולי הוא לא מתמיד בעבודה כי הוא גאותן? – דוגמא. וכשאנשים

אומרים לו מה לעשות, הוא לא יכול לסבול את זה. אהה... זה בגלל עין הרע? בגלל שעשו לו כישוף? אולי הוא לא נחמד עם הבריות? אולי הוא מחפש אשה מתוך דמיונות ולא מה שמתאים לו, אז הוא לא מוצא? אולי הוא רוצה אשה לצורך ממון, או לא יודע מה שהוא חושב שמגיע לו, איזה משהו מיוחד, במקום לחפש את מה שמתאים לו, אז אולי בגלל זה הוא לא מתחתן. אולי הוא עושה עבירות אחרות בכלל שבגללם הוא לא מתחתן. מי יודע...? שיפשפש במעשיו!

אפשר ללכת לצדיק לבקש ברכה, לבקש קמע, לבקש משהו לשמירה – אבל זה לא צריך להיות העיקר. זה מה שאני בא להגיד כאן: זה לא העיקר, לא העיקר. אני אף פעם לא הלכתי לחפש אם עשו לי עין הרע או כישוף או משהו אחר. תמיד חיפשתי מה אצלי לא בסדר. וראיתי ברכה בזה, ה' תמיד האיר לי פנים ועזר לי, ונתן לי פתח לעשות תשובה, להתקרב, לעשות דברים טובים, ברוך ה'. אז לא לתת לזה כח.

לפעמים בן אדם מרוב שהוא מפחד ממהו, כן? – וְנֶאֱמָר יְגַרְתִּי יָבֵא לִי, נותן יותר כח לעין הרע, לכישוף, לאלה שמזיקים לו ולאלה שעושים לו מאשר לבורא עולם, חס וחלילה! תדבק באבא שבשמים! "שְׁוִיתִי ה' לְגִדִי תְּמִיד" – לא שויתי בלעם לנגדי תמיד, ולא שויתי עין הרע לנגדי תמיד. "שויתי ה' לנגדי תמיד."

אנחנו רואים בפרשה שהרשעים האלה תכננו לפגוע בעם ישראל וה' מנע מהם, זאת אומרת שכנראה היה ביכולתם לפגוע אם ה' התערב ככה ומנע מהם. ועם ישראל כנראה בכלל לא היו מודעים לזה, וה' שמר עליהם – ככה כל יהודי לא צריך להיות עסוק בזה. הוא יבטח בה', יעסוק בתורה ומצוות, יהיה בן אדם טוב – וה' ישמור עליו. לא צריך לפחד מכל בן אדם שזו. אי אפשר ככה לחיות, זה כבר מתחיל להיות מחלה. מבינים?

אז להיות ענוים, להיות טובים, "וְהַבּוֹטָח בַּה' חֶסֶד יְסוּבְּבוֹנוֹ" – ככל שאנחנו נדבקים באבא שבשמים יותר, "שְׁוִיתִי ה' לנגדי תמיד", ככה אנחנו שמורים יותר. כמה שאנחנו בוטחים בו יתברך – ככה הוא מציל אותנו. כמה שכן אדם נותן כח לטבע, נותן כח לרשעים, נותן כח לכל מיני דברים – אז ככה הוא בבעיה. להזהר? כן. "בְּתַחֲבֵלוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ מַלְחָמָה!" כן. האם הדברים האלה קיימים? כן. האם זה חמור כל כך כמו שזה נראה? תלוי בדור, תלוי בדרגת הדור, בגדול הדור של הקדושה, בגדול הדור של הסטרא אחרא, תלוי במפת הקרב הפרטית והכללית ותלוי בהרבה דברים.

אבל אנחנו אנשים פשוטים, לא יודעים חשבונות שמים, אז אנחנו בוטחים בה', ונוהרים כמו שאמרת, עם העצות שנתתי – כי אחרת אנחנו במוחין דקטנות, עסוקים כל הזמן ב'מי עשה לי עין הרע'. במקום להגיד 'איפה פגמתי, מה טעיתי, מה עשיתי לא נכון', אומרים 'אהה, מי עשה לי עין הרע, מי עשה לי כישוף...'. – להאשים אחרים. במקום שכן אדם יקח אחריות על עצמו וישנה את הדברים שהוא צריך לשנות, הוא תולה באחרים.

יש עוד משהו שאני פוגש: אנשים שאומרים לי 'הכל סגור לי. כל מה שאני עושה לא הולך לי'. אז אני אומר, דבר

ראשון אל תגיד דבר כזה, יש כח לדיבור. אל תגיד 'הכל סגור לי, שום דבר לא הולך לי', תגיד 'אני צריך ברכה, אני צריך עזרה', 'פה לא הצלחתי', 'שם לא הצלחתי', 'שה' ירחם עלי, שיתן לי את הברכה שאני צריך'. לא 'הכל סגור'. כל מה שאני נוגע נשרף. אסור לאדם לשים את עצמו רשע – אתה כזה רשע שהכל סגור, הכל חשוך? ה' לא אוהב אותך? לא. ה' אוהב אותך! גם אם אתה לא מתקן, ה' אוהב אותך ורוצה שתהיה מתקן.

מה בראש? התיקון בראש: לתקן את עצמך, להלחם ביצר הפרטי והכללי, תורה ומצוות ומעשים טובים, להיות זהיר מאד בלשון, לא לדבר לשון הרע, לא להביא לשנאת חנם, להיות דוגמא טובה – ואז ה' שומר עליך, ובבית דין של מעלה יגזרו עליך תמיד גזירות טובות, ה' יקרב אותך יותר ויותר אליו – אם תהיה חיובי ותרצה להדבק בו יתברך, ופחות תפחד מה עושים לך ומה לא עושים לך. ואז אף אחד לא יוכל לעשות לך כלום.

אם תהיה חייל של ה' יתברך, כך שאתה חי בשבילו – מפיץ את תורתו, מקיים את מצוותיו, לזכות את הרבים ודברים מהסוג הזה – אתה על חשבון בעל הבית! מי שנוגע בך, ה' יתברך מקפיד עליו, כי אתה דואג לצרכי שמים. אם אתה דואג רק לעצמך, גם אז ירחמו עליך, אבל אז זה פחות שמור... מבינים?

זהו. "הַרְחֵב פִּיךָ וְאֶמְלֵאֲהוּ" – להרחיב את הכלי, להרחיב את המוחין, לדעת מה עיקר ומה טפל. מי מנהל את העולם? בורא עולם מנהל את העולם, ו"אין עוד מלבדו"! ה' יעזור שנעלה את כל הפחדים שלנו שיהפכו להיות יראת שמים.

נקודה אחרונה בקצרה: אנחנו צריכים להעלות את הניצוצות שנעשקו בקליפה. על ידי הנסיונות שאנחנו עוברים, אם אנחנו מצליחים בעזרת ה' – אנחנו מעלים את הניצוצות, ניצוצות של הקדושה. במפגש הזה שלנו כדי להעלות את הניצוץ – יש את הסטרא אחרא, שרוצה לקחת מאתנו את הניצוצות הקדושים, לעשוק אותם. מי יגבר על מי?

אם אנחנו נִבְרָר בקדושה שלנו, אנחנו נעלה את הניצוץ שהיה עשוק בקליפה. אם חלילה אנחנו נתרשל ולא נעשה מה שצריך – חלילה שלא יקחו לנו את הניצוצות שיש לנו. זה נושא שמזכיר קצת את מה שהיה פה בפרשה, שבלק רצה לשכור את בלעם כדי לקלל את עם ישראל. לא רק שהוא לא קילל, הוא ברך. מבינים? אז כשבאים במגע עם ניצוצות עשוקים צריך לעשות מאמץ שאנחנו נקח את הניצוץ ונעלה אותו, ולא שהם חלילה יפילו אותנו ויקחו לנו את הניצוצות – במקום שיקללו, שיברכו.

לחיים! לחיים! לחיים!

להיות שמחים! להתחזק לעבודתו יתברך, הזמן

דורש הרבה הרבה רצינות בעבודת ה'!

תהיו בריאים ושמחים לעבודתו יתברך.

לחיים! לחיים! לחיים!

שבת שלום ומבורכת לכל בית ישראל.

מתוך נפשי – עצות למלחמה

מאת כ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א
י' תמוז תשפ"ד

לעילוי נשמות הנופלים • לרפואת הפצועים • להחזרת החטופים • לשמירה על החיילים.

- א. חבל כל כך שאינך מקשיב! איזה הפסד...
- ב. העקשנות במקום הלא נכון ובזמן הלא נכון – גורמת לחורבן.
- ג. אם אתה אטום לזולת, איך אפשר לחיות אתך?!
- ד. זה שאתה אדם טוב, לא אומר שאתה צודק תמיד.
- ה. אתה תוקף כיוון שאתה מפחד?
- ו. מדוע אתה בטוח כל כך שאתה צודק?! אתה לוקח על עצמך אחריות כבדה מדי, גדולה פי כמה וכמה מממדיך!
- ז. הוכחות הכפייתית מתישה ומרוקנת את כל כחות הנפש.
- ח. השאלה אינה מי התחיל, אלא: מי יפסיק, ומתי!
- ט. אולי בכל זאת בדבר מה אתה טועה?! ואם אכן אתה טועה, מי ישלם את מחיר הטעות?!
- י. אם ברצונכם לבנות – מדוע אתם הורסים?!
- יא. יש אנשים שלא ישתנו – עד שהשינוי יבוא להם מעומק נשמתם. והשינוי יופיע בעומק נשמתם רק על ידי סבל קשה, ממושך ומיאש, ר"ל.
- יב. אם אתם נשואים ויש לכם ילדים – מדוע לא תתגברו על עצמכם ותצילו את הנישואין?!
- יג. בדור הזה כל העבירות החמורות הן בהשג יד. זאת על מנת לבחון את האדם – אם ישמע בקול היצר הרע או בקול היצר הטוב. ואם ישמע בקול היצר הטוב – זאת התקדמות עצומה לקראת תיקון עולם במלכות שד"י ותיקון חטא עץ הדעת.
- יד. האם הוא אינו מסוגל ללמוד, או אינו מעוניין ללמוד?
- טו. כשאדם מגזים הוא איננו מאוזן. ואדם שאיננו מאוזן מסכן את עצמו ואת זולתו.
- טז. החינוך צריך להיות מלווה בחינוך!
- יז. אין תחליף ליראת שמים!
- יח. נסה להשפיע קדושה. אם לא מקבלים זאת ממך – הישאר בסביבה, על מנת שהרף לא ירד. ואם בכל זאת מורידים את הרף – התרחק והצל את עצמך.
- יט. אם נפלת – קום מהר, עצור את הנפילה. ערוך חשבון נפש, תקן, והמשך להאיר לעצמך ולבריאה! אל תתיאש – שהיצר הרע יתיאש.
- כ. כאשר הכל גועש ורועש, הדבק בה' ית'.
- כא. לפעמים אתה עושה יותר מדי רעש וצלצולים בעבודתו ית', אז בא היצר הרע הפרטי והכללי וטורף אותך. לכן "הַצְנֵעַ לְכַת" ו"בְּתַחֲבֹלוֹת תַעֲשֶׂה לָךְ מִלְחָמָה".
- כב. לאנשים ריק. אז הם מחפשים למלא עצמם בחוויות חולפות, בהבל הבלים, ובחמרים מסוכנים – אז הם מגלים שריק להם עוד יותר! והם מתעוררים לחפש את ה' ית' ואת תורתו.
- כג. הִיָּה קְשׁוּב לַפְּנִימִיּוֹת, והדבק באבא שבשמים, בכל עת ובכל זמן – עד שתזכה לקרבת האלוקים!

לחיים! לחיים! לחיים! לתקן את כל המדות! למען שמו באהבה.

לחיים! לחיים! לחיים! להתחזק בדרך עץ החיים!